

Het bijbels-theologische profiel van de PThU,Kampen

Sinds 1 januari 2012 is Rinse Reeling Brouwer bijzonder hoogleraar Miskotte/Breukelman aan de PThU. Dat zegt wel iets over het huidige bijbels-theologisch profiel van deze universiteit. Terugkijkend op meer dan 150 jaar theologie in Kampen en vooruitkijkend naar de manier waarop de traditie wordt voortgezet nu de universiteit per 1 september verhuist naar Amsterdam en Groningen blijkt er veel te zijn veranderd.

Ruim anderhalve eeuw geleden kon aan de Theologische School der Gereformeerde Kerken, die sinds 1854 in Kampen was gevestigd, de vraag naar het bijbels-theologische profiel eenvoudig worden beantwoord. Geheel in overeenstemming met de drie Formulieren van Enigheid (Nederlandse Geloofsbelijdenis, Heidelbergse Catechismus en Dordtse Leerregels) voerde men de pretentie dat de kerkelijke leer volledig gebaseerd was op een getrouwe uitleg en toepassing van de Bijbel als het onfeilbare woord van God. Men was ervan overtuigd dat er een samenhangende leer over God en mens uit de Bijbel kon worden afgeleid. Serieuze Bijbelstudie droeg bij aan de verfijning van die leer. Wanneer die bestudering toch vragen opriep wat betreft de eenheid in het Bijbelse spreken of wat betreft de verhouding tot de kerkelijke leer, dan paste de onderzoeker in de eerste plaats bescheidenheid. Het lag meer voor de hand dat hij het niet begreep dan dat er sprake zou zijn van een fout of een tegenstrijdigheid. Vaak schreef men dan *non liquet*, 'het is niet duidelijk'. De juist ook in deze tijd opkomende historisch-kritische benadering werd als volstrekt verwerpelijk afgedaan, omdat daarin deze eenheid binnen de Bijbel en tussen Bijbel en kerkleer ter discussie werd gesteld. Lange tijd is dat kenmerkend geweest voor de Bijbelwetenschap in Kampen (en aan de Vrije Universiteit). Kenmerkend was de kwestie die speelde op de synode van Assen in 1926. Daar werd onder invloed van de Kamper hoogleraren nadrukkelijk afstand genomen van de opvatting van ds. Geelkerken, die ruimte liet voor een andere dan een letterlijke opvatting van het verhaal (de geschiedenis!) van de eerste zonde in Genesis 3.

Nog in 1950 kon de nieuwe hoogleraar Oude Testament in Kampen, Aart de Bondt, in zijn inaugurele simpelweg de historische kritiek terzijde stellen. Hij citeerde Colijn: 'Mijnheer de Voorzitter, ik had wel gelijk, maar ik had te vroeg gelijk.' Met andere woorden: die vrijzinnige collega's zouden op den duur wel moeten inzien dat ze ernaast zaten. Ten tijde van zijn opvolger Jan Leunis Koole kwam er langzamerhand meer ruimte voor een gesprek. Zo introduceerde Koole binnen de gereformeerde kring de gedachte dat bijbelteksten een verschillend soortelijk gewicht hebben. Als het gaat om historische betrouwbaarheid moet je ook rekening houden met het genre van de bestudeerde tekst.

In deze situatie van toenemende discussies over de aard van het Schriftgezag en de relatie tussen Bijbel en kerkleer hadden docenten aan een instelling zoals die in Kampen het moeilijker dan hun collega's aan de rijksuniversiteiten, waar men onderscheid maakte tussen de wetenschappelijke en de kerkelijke vakken. Dat onderscheid zorgde ervoor dat vragen zoals naar de historische betrouwbaarheid in het wetenschappelijke deel behandeld konden worden zonder dat men zich hoefde te bekommeren om de kerkleer. Die vluchtmogelijkheid had men in Kampen niet. Daar werden en worden vanaf het begin geloofsvragen serieus genomen. Dat is kenmerkend voor het profiel dat die opleiding nog steeds heeft.

Een goed voorbeeld van de manier waarop dat gebeurde is de introductie van het vak Biblistiek in de jaren '70 van de vorige eeuw. Dat gebeurde door de docent Oude Testament Willem van der Meer

en zijn collega Nieuwe Testament Cees den Heyer.¹ Zij waren zich terdege bewust van de verschillen tussen godsdiensthistorisch onderzoek, bijbelse theologie, theologie van het Oude Testament en theologie van het Nieuwe Testament, maar ze wilden zich niet beperken tot het beschrijven van die verschillen. Zij zochten naar een verantwoorde verbinding. Ze deden dat door om te beginnen intensief samen te werken, onder andere door deel te nemen aan elkaars colleges. Vaak kozen ze voor een bepaald thema, zoals geweld, de geest/Geest, of de rol van de Psalmen in het Nieuwe Testament. Het vak Biblistiek kreeg een vaste plek, zowel in het (zoals dat toen nog heette) kandidaats als in het doctoraal.

Tegenwoordig wordt het vak Biblistiek niet meer gedoceerd, maar het gedachtegoed werkt wel door. Vanaf het begin van de opleiding is er aandacht voor de relevantie van wetenschappelijk verantwoorde bestudering van de Bijbel voor de vragen van geloof en kerk. Daartoe zoeken we ook het gesprek tussen de verschillende disciplines. Dat betreft in de eerste plaats samenwerking tussen de collega's van Oude Testament en Nieuwe Testament, maar ook met andere vakken. De geschiedenis van de uitleg is belangrijk. En het is ook goed dat er serieus gekeken wordt naar de vaak zo gemakkelijk beleden binding aan de Heilige Schrift in geloofsleer en ethiek. Hoe vaak wordt er niet al te simpel geciteerd of worden Bijbelteksten als dooddoener gebruikt? En hoe ga je om met het onmiskenbare gegeven dat er in de Bijbel verschillende stemmen zijn te horen? In goede samenwerking met de nieuwe bijzonder hoogleraar zal daar ook de bestudering van het erfgoed van Miskotte en Breukelman een belangrijke rol spelen.

Het huidige Bijbels-theologische profiel van Kampen wordt goed geïllustreerd door de opzet van het verdiepingsjaar. Dat is een internationale cursus, waar elk jaar naast de Nederlandse masterstudenten ongeveer acht buitenlandse studenten aan deelnemen. Zo krijgt de verbinding ook een intercultureel aspect en krijgen de studenten zicht op hun eigen culturele bepaaldheid bij het interpreteren van de Bijbel. Na een stevige inleiding in de hermeneutiek gaan we dieper in op het fenomeen van heilige teksten in de verschillende godsdiensten en culturen. Het is een brede opzet, maar ook een prima basis voor wie zich vervolgens nog meer wil verdiepen in de teksten van de Bijbel. Zo'n benadering zetten we graag voort in Amsterdam en Groningen, waar het vak Bijbelse theologie een prominente plaats krijgt in zowel de bachelor als de master.

¹ Zie hierover Cees den Heyer, Biblistiek – (Nostalgische) herinneringen aan een boeiend experiment, in: K. Spronk e.a. (red), *Studies uit de Kamper school opgedragen aan Willem van der Meer*, Bergambacht: 2vM 2010, 5-11.